

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

04.11.2025

м. Київ

№ 1437

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами), підпунктів 13 та 47 пункту 4 та пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (зі змінами),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти» (далі – Типова програма), що додається.

2. Директорату дошкільної та інклюзивної освіти (Лотоцька Алевтина) забезпечити оприлюднення Типової програми на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Коновалову Анастасію.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ТИПОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації практичних психологів
закладів загальної середньої освіти

**«КОМПЛЕКСНА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО
СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Розробник: авторський колектив в складі Антоненко О. М., Байдик В. В., Горленко В. М., Лунченко Н. В., Луценка Ю. А., Марухиної І. В., Ткачук І. І., Хомин О. Є. за наукового керівництва Панка В. Г.

Рецензенти:

Гірняк А. Н., завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук, професор

Митник О. Я., завідувач кафедри практичної психології факультету педагогіки і психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор

Цільова група: практичні психологи закладів загальної середньої освіти

Обсяг: 30 годин (1 кредит ECTS)

Типова програма підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» розроблена задля реалізації державної політики та стратегії реформування системи освіти, концепції Нової української школи. Програма укладена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р.), Державного стандарту базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898), постанов Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21 серпня 2019 р. № 800 та «Про внесення змін до пункту 4 Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» від 25 вересня 2025 р. № 1201, наказу Міністерства освіти і науки України від 28.08.2024 р. № 1223 «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання), з урахуванням Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які упроваджують новий Державний стандарт базової середньої

освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 р. № 904.

1. ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність

Розроблення та впровадження Типової програми підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (надалі – Програма) зумовлене актуальними викликами сучасної освіти й суспільства, зокрема в контексті подолання наслідків збройної агресії рф.

Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти у другому циклі (7-9 класи) відбувається в умовах глибоких соціальних, економічних і безпекових трансформацій, спричинених повномасштабною війною в Україні. Освітня система сьогодні функціонує в умовах постійної турбулентності: вимушене переміщення дітей, педагогів і батьків, втрати, загроза безпеці, перебої в навчальному процесі, навчання в дистанційній або змішаній формі, а також зростання рівня тривожності, емоційного виснаження та психотравматизації серед усіх учасників освітнього процесу.

У таких умовах значно зростає потреба у фаховій психологічній підтримці педагогів та здобувачів освіти. Учні 7-9 класів особливо вразливі до дії стресових факторів, що ускладнює їхній особистісний розвиток, соціальну адаптацію та навчальну мотивацію. Одночасно вчителі, які реалізують оновлені підходи до базового предметного навчання, самі потребують психологічного супроводу з метою збереження професійного здоров'я, запобігання емоційному вигоранню та підтримки внутрішніх ресурсів.

Практичні психологи закладів загальної середньої освіти сьогодні відіграють ключову роль у створенні безпечного психологічного середовища, забезпеченні стійкості учасників освітнього процесу, адаптації навчання до умов воєнного часу. У цьому контексті особливо актуальним є підвищення їхньої професійної компетентності з урахуванням нових викликів, зокрема, впровадження компетентнісного підходу, підтримки педагогів в умовах змін, формування навичок психологічної саморегуляції та кризового консультування.

Програма спрямована на розвиток сучасних професійних навичок практичних психологів, оновлення знань про психолого-педагогічний супровід педагогів і здобувачів освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, з урахуванням впливу воєнного стану та пов'язаних із ним ризиків для психічного здоров'я.

Мета Програми: підвищення професійної компетентності практичних психологів закладів загальної середньої освіти щодо здійснення комплексного психологічного супроводу педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти на другому циклі (базове предметне навчання) з урахуванням актуальних викликів воєнного часу, трансформації системи освіти, вікових і соціокультурних особливостей здобувачів освіти.

Основні завдання Програми:

ознайомлення з нормативно-правовими засадами діяльності практичного психолога в контексті реалізації Концепції Нової української школи;

формування професійної спроможності здійснювати психологічний супровід здобувачів освіти, які зазнали освітніх втрат, з урахуванням специфіки базового предметного навчання;

розвиток навичок створення безпечного, підтримувального й інклюзивного освітнього середовища, зокрема на основі моделі «зцілюючих класів»;

удосконалення підходів до організації психолого-педагогічної підтримки дітей і родин, постраждалих від наслідків воєнних дій;

формування готовності у педагогічних працівників до ефективної комунікації, партнерської взаємодії, а також надання першої психологічної допомоги в умовах стресу й криз;

розвиток професійної стійкості, навичок саморегуляції, профілактики професійного вигорання, застосування супервізійних та інтервізійних практик як інструментів професійної підтримки й розвитку педагога;

забезпечення психологічного супроводу учнів 7-9 класів з урахуванням їхніх вікових, когнітивних та мотиваційних особливостей;

підтримка формування в учнів ключових компетентностей для побудови освітньо-професійної траєкторії;

удосконалення практик попередження та профілактики насильства, булінгу, кібербулінгу, а також розвиток навичок медіаграмотності й цифрової безпеки.

Особливості реалізації Програми: зміст Програми може бути адаптовано відповідно до потреб практичних психологів.

Суб'єкти підвищення кваліфікації можуть реалізовувати Програму повністю або частково (з можливістю змін до 30 % змісту за умови дотримання державних вимог до підвищення кваліфікації педагогічних працівників).

До реалізації Програми залучаються викладачі, які пройшли попередню підготовку за її змістом (спеціальне навчання, тренінги, курси тощо).

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очна, заочна, дистанційна), на робочому місці. Форму підвищення кваліфікації визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Сучасні форми, технології та методи навчання дозволяють забезпечити ефективність навчального процесу та максимально розвинути потенціал слухачів курсів.

Форми організації освітнього процесу за вибором професорсько-викладацького складу: лекція, семінарське заняття, тематична дискусія, самостійна робота; дистанційна лекція, відеолекція, вебінар, дистанційне консультування, відеоконференція, чат-заняття, форум, Інтернет-заняття тощо.

Технології навчання: інтерактивні, адаптивні, акмеологічні практикуми, аналіз ситуацій або case-метод, тренінги, ігротехнології професійного розвитку,

зокрема імітаційні, ділові, організаційно-діяльнісні, рольові, ситуаційно-рольові, практичні і семінарські заняття, тематичні дискусії та ін.

Методи навчання: проблемний виклад навчального матеріалу, використання цифрових технологій, дослідницький метод тощо.

Напрями підвищення кваліфікації: розвиток загальних та професійних компетентностей практичних психологів закладів загальної середньої освіти щодо системного здійснення заходів з підтримки вчителя Нової української школи.

Професійні компетентності, які удосконалюються:

А. Здійснення психологічної профілактики (А1. Здатність визначати актуальні напрями й завдання психологічної профілактики з урахуванням моніторингу та аналізу соціально-психологічної ситуації в закладі освіти, А4. Здатність оцінити ефективність психологічної профілактики відповідно до визначених завдань);

Б. Здійснення психологічної просвіти щодо психологічного благополуччя та психічного здоров'я (Б1. Здатність планувати, організовувати та визначати ключові показники ефективності психологічної просвіти відповідно до визначених завдань, потреб, особливостей розвитку та вікових особливостей цільової аудиторії, Б4. Здатність оцінити ефективність психологічної просвіти відповідно до визначених завдань);

Г. Надання психологічної допомоги за запитом та/або відповідно до виявленої потреби в такій допомозі (Г1. Здатність визначати структуру, зміст, види психологічної допомоги (психологічне консультування, психологічний супровід, психологічний тренінг, розвивальна діяльність), форми (індивідуальна, групова, сімейна) та методи відповідно до запиту та/або виявленої потреби в такій допомозі);

Г. Здійснення власного професійного розвитку та самоосвіти (Г1. Здатність до самооцінювання професійної діяльності, критичної саморефлексії та визначення індивідуальних потреб у професійному розвитку та самоосвіті, Г2. Здатність планувати та реалізовувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту відповідно до визначених актуальних потреб, Г4. Здатність до саморефлексії, самопізнання та самовдосконалення);

Д. Співпраця з педагогічними (науково-педагогічними працівниками) щодо організації ефективної освітньої діяльності та співучасть у створенні, підтримці та розвитку психологічно безпечного освітнього середовища в закладі освіти (Д3. Здатність установлювати, підтримувати професійні контакти, співпрацювати з профільними фахівцями та професійними організаціями зацікавленими сторонами щодо виконання трудових функцій).

Очікувані результати навчання:

у сфері знань:

знати основні положення чинного нормативно-правового забезпечення діяльності практичного психолога в системі загальної середньої освіти;

розуміти цілі та завдання психологічного супроводу учнів у контексті реалізації Державного стандарту базової середньої освіти;

володіти сучасними підходами до створення безпечного та підтримувального освітнього середовища;

знати особливості психолого-педагогічного супроводу дітей і родин, постраждалих від війни;

у сфері умінь:

застосовувати алгоритми діагностики та подолання освітніх втрат в учнів основної школи;

впроваджувати ефективні моделі підтримки освітнього середовища, зокрема концепцію «зцілюючих класів»;

здійснювати психопрофілактичну роботу щодо булінгу, кібербулінгу, насильства в освітньому просторі;

надавати першу психологічну допомогу учасникам освітнього процесу в умовах стресу, травматичного досвіду та кризових ситуацій;

організовувати й проводити супервізійні й інтервізійні зустрічі для підтримки педагогічних працівників;

здійснювати психологічний супровід формування освітньо-професійної траєкторії учнів 7-9 класів;

підвищувати мотивацію до навчання в учнів, враховуючи їхні вікові та психологічні особливості;

у сфері професійної позиції та ставлень:

демонструвати готовність до змін, гнучкість і адаптивність у професійній діяльності;

підтримувати емоційне благополуччя педагогів, знижувати рівень професійного вигорання та сприяти розвитку резиліентності;

дотримуватися етичних норм професійної діяльності, зберігати конфіденційність та професійну дистанцію;

сприяти налагодженню партнерських стосунків між усіма учасниками освітнього процесу, особливо в умовах підвищеної емоційної напруги, спричиненої воєнними подіями.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації: систему та критерії оцінювання результатів навчання визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами виконання Програми суб'єкт підвищення кваліфікації визначає вид документа (свідectво, сертифікат тощо), що буде виданий слухачам.

Технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі та облік виданих документів мають відповідати вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (з урахуванням змін).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва модулів/тем	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Усього
Модуль 1. Психологічні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти				
Тема 1.1. Нормативно-правове забезпечення роботи	2			2

практичного психолога в умовах реалізації Концепції НУШ				
Тема 1.2. Психологічний супровід надолуження освітніх втрат. Алгоритм роботи практичного психолога щодо подолання освітніх втрат в основній школі		2		2
Тема 1.3. Безпечний освітній простір як чинник забезпечення якості освіти в НУШ. Модель «зцілюючих класів»		2	1	3
Тема 1.4. Формування ефективної комунікації та партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах війни		2		2
Разом за модулем	2	6	1	9
Модуль 2. Супровід професійного зростання педагога в умовах Нової української школи: психологічний аспект				
Тема 2.1. Формування психологічної готовності педагогів до змін	2			2
Тема 2.2. Попередження професійного вигорання та укріплення резиліентності у педагогів		2		2
Тема 2.3. Супервізія та інтервізія як інструменти професійної підтримки й розвитку педагога		2	1	3
Тема 2.4. Надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах стресу та кризових ситуацій		2	1	3
Разом за модулем	2	6	2	10
Модуль 3. Психологічний супровід учнів 7-9 класів в умовах сучасних викликів				
Тема 3.1. Індивідуально-психологічні і вікові особливості учнів 7-9 класів. Методи підвищення навчальної мотивації	2			2

Тема 3.2. Формування в учнів 7-9 класів компетентностей для побудови освітньо-професійної траєкторії		2		2
Тема 3.3. Комплексна психопрофілактична робота з підлітками: запобігання булінгу, кібербулінгу, насильству в онлайн- та офлайн-просторі, медіаграмотність і цифрова безпека		2	1	3
Тема 3.4. Психолого-педагогічна підтримка учнів та їхніх родин, постраждалих від наслідків війни: сучасні підходи, виклики та практики супроводу		2		2
Разом за модулем	2	6	1	9
Модуль 4. Аналітично-оцінювальний				
Контрольно-підсумкові заходи	2			2
Усього	8	18	4	30

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Психологічні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти

Тема 1.1. Нормативно-правове забезпечення роботи практичного психолога в умовах реалізації Концепції НУШ

Огляд національних і міжнародних програмних документів, стратегій, програм, які регулюють діяльність практичних психологів в закладах загальної середньої освіти.

Статус психологічної служби в Україні як структурного підрозділу системи освіти закріплений законодавством (Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Положення про психологічну службу у системі освіти України (2018).

Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти» (2020) – документ, який визначає вимоги до кваліфікації, компетентностей та видів діяльності практичних психологів в Україні.

Закони України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України щодо ключових аспектів системної психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в сучасних реаліях.

Мета й ключові компоненти Концепції Нової української школи. Основні принципи Державного стандарту базової середньої освіти.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати та розуміти загальну систему нормативно-правових актів України;
знати та розуміти основні нормативно-правові документи, які регулюють діяльність психологічної служби закладів освіти в сучасних реаліях з огляду на складники та рівні системи освіти;

уміння:

уміти аналізувати чинне законодавство;
уміти складати напрями, види, завдання професійної діяльності психологічної служби з урахуванням державних політик у сфері освіти;

диспозиції (цінності, ставлення):

виявляти готовність долучатися до громадського обговорення правових документів, які регулюють діяльність психологічної служби у системі освіти.

Список використаних і рекомендованих джерел

Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 23.11.2011 № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 30.09.2025).

Про затвердження плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : розпорядження КМУ від 21.06.2024 № 572-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2024-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : наказ МОН України від 22.05.2018 № 509. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re32337?an=1> (дата звернення: 30.09.2025).

Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 № 2425 URL: <https://drive.google.com/file/d/1zf04SUDu5fMrS8CTDqAFshYBk4KC0o4w/view> (дата звернення: 30.09.2025).

Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти України в 2025/2026 навчальному році» : лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 14.04.2025 № 21/08-343. URL: https://drive.google.com/file/d/1tWc7bW8q1y6CSP4ZLOPyVfjP_bOolZ9j/view

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.09.2025).

Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 30.09.2025).

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : розпорядження КМУ від 27.12.2017 р. № 1018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

Тема 1.2. Психологічний супровід надолуження освітніх втрат. Алгоритм роботи практичного психолога щодо подолання освітніх втрат в основній школі

Актуальність проблеми освітніх втрат в умовах воєнного стану, пандемії COVID-19 та інших соціальних викликів. Визначення поняття «освітні втрати».

Сутність і причини освітніх втрат. Інституційні (перехід на дистанційне навчання, нестача ресурсів). Індивідуальні (тривожність, втрата мотивації, психоемоційне виснаження). Соціальні (вимушене переміщення, роз'єднання родин, втрата доступу до освітніх послуг).

Наслідки освітніх втрат. Академічні (зниження рівня знань, труднощі у засвоєнні матеріалу). Емоційно-поведінкові (зниження самооцінки, тривожність, агресія, апатія). Соціалізаційні (порушення навичок комунікації, відчуження, ізоляція).

Складові психологічного супроводу процесу надолуження освітніх втрат. Психологічна підтримка (МНПСС) учасників освітнього процесу: запровадження системи психологічної підтримки та допомоги, реабілітації, перенаправлення. Створення психологічно безпечного (зцілюючого) освітнього середовища: сприяння міжособистісній взаємодії однолітків через соціально-психологічні тренінги та інтерактивні методи навчання. Психоемоційне навчання учасників освітнього процесу (СЕН, Soft skills, СПР) для відновлення психічного здоров'я: розвиток емоційного інтелекту; навичок емоційної саморегуляції; розвиток психологічної стійкості чи резилієнтності.

Алгоритм роботи практичного психолога щодо надолуження освітніх втрат: Етап 1. Моніторингові (діагностичні) дослідження з охопленням усіх учнів (стан когнітивної, емоційно-вольової, особистісної та соціальної сфери). Етап 2. Визначення потреб та ресурсів особистості здобувача освіти (сильних сторін кожної дитини, домінуючі канали відновлення, підсилення зовнішніх ресурсів). Етап 3. Розробка індивідуального/групового плану психологічного супроводу процесу надолуження освітніх втрат, визначення шляхів компенсації (підбір інструментів). Етап 4. Впровадження плану для подолання психологічних втрат, його коригування та підведення підсумків. Етап 5. Аналіз ефективності роботи (повторна діагностика, оцінка ефективності плану роботи, і аналіз результатів). Команда психологічного супроводу надолуження освітніх втрат. Склад, функції, основні завдання команди.

Практична частина: Обговорення кейсів із досвіду учасників. Примірний план роботи команди психологічного супроводу надолуження освітніх втрат у закладі освіти. Розробка індивідуального плану роботи з учнем, який має освітні втрати.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати основні причини виникнення освітніх втрат в умовах сучасних викликів (війна, пандемія, соціальні зміни);

усвідомлювати наслідки освітніх втрат для навчання, психоемоційного стану та соціалізації дитини;

знати етапи та зміст алгоритму роботи практичного психолога щодо надолуження освітніх втрат;

розуміти роль освітнього середовища та взаємодії з педагогами і батьками у мінімізації втрат;

уміння:

здійснювати первинну діагностику наявності освітніх втрат у здобувачів освіти;

аналізувати індивідуальні та зовнішні чинники, що сприяють виникненню освітніх втрат;

розробляти й реалізовувати індивідуальні та групові психокорекційні програми для надолуження освітніх втрат;

сприяти організації роботи команди психологічного супроводу надолуження освітніх втрат у закладі освіти та здійснювати оцінку прогресу в спільній роботі;

диспозиції (цінності, ставлення):

усвідомлювати цінність індивідуального підходу до кожної дитини в контексті надолуження освітніх втрат;

демонструвати емпатію, толерантність і професійну етику у взаємодії з учнями, батьками й колегами;

бути орієнтованим на забезпечення психоемоційного благополуччя здобувачів освіти як умови їхнього академічного успіху.

Список використаних і рекомендованих джерел

Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. К. : УЦОЯО. 2023. 31 с. URL: <http://surl.li/kiwgu>

Війна впливає на освіту: що таке освітні та психологічні втрати? *Громадський простір* : вебсайт. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-plyvaje-na-osvitu-scho-take-osvitni-ta-psyholohichni-vtraty> (дата звернення: 29.05.2024).

Освіта в умовах воєнного стану в Україні: психолого-педагогічний аспект (присвячується пам'яті А. П. Назаренка). Ч.2. Зб. матеріалів. наук.-практ. конф. / ред. кол.: В. І. Очеретянко (гол.) та ін. Хмельницький : ХОППО, 2023. 274 с. URL: <https://surl.li/otrgrf>

Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник (2022). / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ. Київ : МОН, Інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с. URL: <https://surl.li/tzweho>

Поуль В. Особливості подолання освітніх втрат у закладі освіти. *Код незламності освіти Донеччини! Путівник на 2023/2024 навчальний рік : науково-методичні рекомендації щодо організації й супроводу освітньої роботи у 2023/2024 навчальному році* / за заг. ред. Ю. Бурцевої та Т. Колган. Київ-

Краматорськ : відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2023. С.133-141. URL: <https://surl.li/zukefw>

Поуль В. Психологічна підтримка і відновлення освіти: виклики і реалії сьогодення та майбутнього. *Освіта Донеччини : історія, сьогодення та майбутнє: збірник тез доповідей науково практичної конференції з міжнародною участю* (м. Київ, 06 вересня 2022 року) / відп. ред. Д. В. Малєєв. Донецький ОБЛППО. Київ: [б. в.], 2022. С. 367-375. URL: <https://surl.li/mnfnze>

Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : лист МОН від 29.03.2022 №1/3737-22. *Міністерство освіти і науки України*: офіційний вебсайт. URL: <http://surl.li/ueyuq> (дата звернення: 29.05.2024)

Психологічний супровід відновлення освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти (з досвіду роботи) : практ. посіб. / авт. кол. : В. Г. Панок, В. В. Рибалка, С. К. Шандрук, І. І. Ткачук, Д. Д. Романовська, В. В. Предко, М. В. Саврасов, І. В. Марухина, В. М. Горленко ; за наук. ред. В. Г. Панка. [Електронний ресурс]. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 225 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744341> (дата звернення: 01.10.2025)

Рекомендації слухань у Комітеті Верховної ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему : «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» : Рішення Комітету ВР України з питань освіти, науки та інновацій, протокол №122 від 07.06.2023 року. URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf> (дата звернення: 01.10.2025)

Романовська Д. Д. Психологічне забезпечення освітнього процесу в контексті Нової української школи. *Український вимір: Міжнародний збірник науково-педагогічних, методичних статей і матеріалів з України та діаспори*. 2019, В. 16. С. 253-257. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717419> (дата звернення: 02.10.2025)

Романовська Д. Д., Гречко Р. І., Казарян Г. М. Подолання психологічних втрат та збереження ментального здоров'я : пріоритетні напрямки роботи практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти Чернівецької області у 2024/2025 н.р. *Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти Чернівецької області у 2024/2025 н.р.*: інформаційно-методичний збірник / редколегія : Куриш Н. К., Богачик Т. С., Голєва А. О. Чернівці : Технодрук, 2024. С. 16-30. URL: <https://surl.li/ficwyo> (назва з екрану)

Тема 1.3. Безпечний освітній простір як чинник забезпечення якості освіти в НУШ. Модель «зцілюючих класів»

Поняття безпечного простору в контексті реформування освіти. Статична та динамічна безпека, як основні складові безпечного простору. Роль та завдання учасників освітнього процесу у побудові безпечного простору. Комунікація та взаємодія в моделі безпечного освітнього простору.

Зцілюючі класи, як модель побудови безпечного простору в класі, школі. Наукові та методичні засади травмофокусованого навчання та моделі зцілюючих

класів. Роль вчителя у психосоціальній підтримці учні під час та після війни. Інструменти моделі зцілюючих класів: скринінгові методики, травмофокусоване навчання, налагодження зворотного зв'язку з учнями та батьками.

Роль батьків у побудові безпечного простору в класі. Ефективна взаємодія з дитиною вдома. Засоби скринінгу та стабілізації психоемоційного стану дитини вдома. Ефективна комунікація як складова безпечного простору.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати сутність поняття «безпечний освітній простір» у контексті НУШ;

знати основні принципи та компоненти моделі «зцілюючих класів»;

усвідомлювати значення психосоціальної підтримки учнів під час та після пережитої травми (війни, кризових ситуацій);

розуміти наукові та методичні основи травмофокусованого підходу в освітньому процесі;

знати основні інструменти скринінгу, стабілізації емоційного стану підлітка та методи ефективної комунікації з ним;

уміння:

організовувати та супроводжувати психологічно безпечний освітній простір у закладі освіти;

впроваджувати елементи моделі «зцілюючих класів» у практичну діяльність;

налагоджувати ефективну комунікацію з учнями, вчителями та батьками на засадах довіри й підтримки;

консультувати батьків щодо створення безпечного домашнього середовища та підтримки дитини.

диспозиції (цінності, ставлення):

демонструвати емпатію, гуманність, толерантність у роботі з дітьми, які зазнали психотравматичних подій;

виявляти відповідальність і професійну етику у забезпеченні психосоціального супроводу учнів;

підтримувати ідею, що психічне здоров'я та емоційна безпека – ключові чинники якості освіти в умовах НУШ.

Список використаних і рекомендованих джерел

Безпечний простір. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів : навч.-метод. посіб. Вид. 3-тє, доп., виправ. / Богданов С. О., Гніда Т. Б., Залеська О. В., Лунченко Н. В., Панок В. Г., Соловійова В. В. ; заг. ред. : Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2021. 368 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726885> (дата звернення: 03.10.2025)

Луценко Ю. А. Відновні програми як компоненти впровадження стандартів динамічної безпеки в контексті роботи практичних психологів закладів освіти. *Габітус*. 2022. № 36. С. 260-265. DOI: doi.org/10.32843/2663-5208.2022.36.43 (дата звернення: 01.10.2025)

Луценко Ю. А. Трансформація освіти у воєнний та повоєнний період: інструменти розбудови безпечного простору у класі. *Втягнення дітей у військові конфлікти : кримінально-правові та психолого-педагогічні механізми*

реагування: матеріали регіон. наук.-практ. семінару, м. Харків, 25 жовт. 2024 р.; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошкіль. педагогіки, Від-ня психології та спец. педагогіки. Харків : Право, 2024. С. 58-63. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745281> (дата звернення: 02.10.2025)

Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. /Богданов С. О. та ін. ; заг. ред. : Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707663> (дата звернення: 02.10.2025)

Психологічна безпека освітнього середовища: методи, технології, шляхи формування : практичний посібник / авт. кол. : В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов; за наук. ред. Н. В. Лунченко ; НАПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психол. і соц. роботи. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 134 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743724> (дата звернення: 01.10.2025)

Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / авт. кол.: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов, І. І. Ткачук ; за наук. ред. Н. В. Лунченко, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 111 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738709> (дата звернення: 02.10.2025)

Böhm S, Karutz H, Munk-Oppenhäuser V. K. Entwicklung eines praktikablen Screeninginstrumentes für PädagogInnen zur Erfassung von Belastung und Ressourcen bei Kindern und Jugendlichen. *Unsere Jugend*. 2023. 75 (11/12). S. 480-493.

Karutz H. Psychologisch angemessenes Verhalten bei Reanimationen von Kindern und Jugendlichen. *NotfallmedizinUpdate*. 2024. 19 (3): S. 353-370.

Waterstraat P, Scheuermann A, Karutz H. Aktuelle Überlegungen zur Psychosozialen Notfallversorgung in Pandemien, Großschadensereignissen, Katastrophen und Mangellagen. *Intensiv und Notfallbehandlung*. 2023. 48 (2). S. 93-98. URL: <https://surl.lt/hlblr>

Тема 1.4. Формування ефективної комунікації та партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах війни

Педагогіка партнерства як один із ключових компонентів формули НУШ. Сутність понять «педагогіка партнерства», «партнерство», «партнерська взаємодія». Основні ідеї та принципи педагогіки партнерства. Особливості партнерської взаємодії учасників освітнього процесу в умовах війни.

Психологічні умови формування партнерських відносин у системі «вчитель-учень-батьки». Бар'єри побудови партнерської взаємодії та шляхи їх подолання. Критерії ефективності розвитку стосунків партнерства в умовах взаємодії.

Поняття про ефективну комунікацію у партнерській взаємодії. Комунікативні перешкоди партнерства. Методи подолання комунікативних бар'єрів.

Зміст роботи спеціалістів психологічної служби щодо створення середовища для ефективної комунікації та партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати та розуміти сутнісні характеристики педагогіки партнерства та ефективної комунікації;

розуміти значущість психологічних умов формування партнерської взаємодії в освітньому процесі;

усвідомлювати професійну роль щодо забезпечення партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу.

уміння:

добирати ефективні методи формування партнерської взаємодії учасників освітнього процесу;

володіти інструментами для побудови ефективної комунікації на принципах рівності, партнерства, довіри;

працювати в команді;

диспозиції (цінності, ставлення):

готовність до реалізації сучасних цілей освіти;

відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі учнів, педагогів, батьків;

готовність до партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Список використаних і рекомендованих джерел

Взаємодія в школі : 6 прикладів змін через партнерство. 2020 рік. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/smart-osvita_veb.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

Вороніна Г. Л. Трикутник партнерства : педагоги-батьки-діти. Основа, 2007. С. 208–229.

Звиняцьківська З. Меморандум співпраці батьків, учнів та педагогів. URL: <https://nus.org.ua/memorandum/> (дата звернення: 30.09.2025).

Іщук Л. М. Підходи щодо реалізації ідей педагогіки партнерства на рівні «школа–батьки». URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=270> (дата звернення: 30.09.2025).

Коберник І., Краснова К. Ефективні комунікації для освітніх управлінців: посібник. К., 2019. 72 с. URL: <https://nus.org.ua/2019/12/19/posibnyk-efektyvni-komunikatsiyi-dlya-osvitnih-upravlintsiv/> (дата звернення: 29.09.2025).

Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/36145/>

Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.09.2025).

Коханова О. Психологія партнерської взаємодії в освіті : навч.-метод. посіб. К : Вид-во ПП Щербатих О. В., 2011. 104 с.

Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. *Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи* : Збірник статей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 6 квітня 2017 року. Харків : Харківська академія еперервної освіти, 2017. С. 85-88. URL: <https://surl.li/cgppyr> (дата звернення: 30.09.2025).

Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2019/06/20/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 30.09.2025).

Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. *Методист*. 2018. № 6. URL: http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/Ніколенко_Методист_Ст._%20Педаг._%20партнерства_%20як_%20умова.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т. М. Бабко, О. В. Банах, А. В. Вознюк, Г. А. Коломоець, Л. Г. Кудрик, О. М. Мельник. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с. URL: <https://surl.li/aeehp>

Нова українська школа : poradnik dla vchytelya / za zag. red. H. M. Bibik. K : Літера ЛТД, 2018. 160 с. URL: <https://surl.li/wrmkom>

Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації. Навчальний посібник / О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук. К. : Видавничий центр «Академія», 2010. 240 с.

Роль батьків у сучасній школі : як ефективно співпрацювати з учителями. URL: <https://nus.org.ua/2025/08/15/rol-batkiv-u-suchasnij-shkoli-yak-efektyvno-spivpratsyuvaty-z-uchytelyamy/> (дата звернення: 29.09.2025).

Якщо батьки-партнери. Сучасні форми роботи з батьками першокласників/ авт.-упоряд. І. В. Оніщенко. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с. (Серія «Нова українська школа»).

Модуль 2. Супровід професійного зростання педагога в умовах Нової української школи: психологічний аспект

Тема 2.1.Формування психологічної готовності педагогів до змін

Поняття психологічної готовності педагогів до змін в контексті реформування освіти. Ключові аспекти психологічної готовності до змін. Особистісна та професійна готовність. Шляхи формування психологічної готовності. Професійна позиція педагога.

Мотивація педагогів до змін. Внутрішні потреби у самореалізації та зовнішні фактори мотивації. Сприятливе освітнє середовище як чинник стимулювання мотивації до змін. Вплив мотивації педагогічного колективу на навчання учнів та ефективність роботи освітнього закладу.

Освітні інновації та їх вплив на особистість учня. Формування у дитини впевненості у власних силах, адаптивності та цілеспрямованості. Розвиток мотивації, інформаційної грамотності, критичного мислення, креативності, комунікативних та соціальних навичок здобувачів освіти, як ознака позитивних освітніх змін.

Очікувані результати

знання й розуміння:

розуміння значимості готовності до змін як чинника професійного зростання та самореалізації педагога;

усвідомлення ключових аспектів психологічної готовності до змін та шляхів її формування;

розкриття основних характеристик понять «мотив», «мотивація», «професійне зростання», «професійна позиція»; закріплення знань про чинники, що стимулюють мотивацію педагогів;

аналіз впливу готовності педагогів до змін, мотивації педагогічного колективу на результативність та ефективність реформування освіти й впливу на навчання учнів та ефективність роботи освітнього закладу;

уміння:

здатність педагога об'єктивно оцінювати рівень сформованості особистісної та професійної готовності до змін в умовах реформування освіти;

закріплення навичок формування психологічної готовності до змін та самореалізації;

диспозиції (цінності, ставлення):

виявляти чинники, які мають позитивний та негативний вплив на особистісну та професійну готовності педагога до змін;

усвідомлювати значення відповідального ставлення до професійної самореалізації педагога, як важливого фактора якості освітнього процесу.

розуміти роль сучасних навчальних концепцій у сучасному світі, готовність до змін, гнучкість.

Список використаних і рекомендованих джерел

Бакаленко О. А. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного спеціаліста. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Теорія культури та філософія науки». 2018. В. 58. С. 132-138. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2018-58-22>

Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2017_2_3

Емоційне вигорання педагогів. Методичні рекомендації. / Укладачі : творча група практичних психологів : Коняхіна А. В., Гаврик І. Л., Гриценко Н. В., Гутенко Д. М., Коропченко Н. М., Обравит О. М., Полякова В. С., Сухомлин Л. Г., Усик Ю. С., Чорний О. І. Суми : методичний кабінет відділу освіти Сумської районної державної адміністрації, 2016. 60 с. URL: <https://surl.li/gshbwl>

Пахомов І. В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти : навчальний посібник. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 114 с. URL: <https://surl.li/urjblq>

Психологічний супровід і підтримка учасників освітнього процесу в умовах упровадження Нової української школи (з досвіду роботи працівників психологічної служби) : метод. посібник / укладач В. В. Байдик. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 102 с.

Рибалка В. В. Психологія розвитку особистісної готовності педагогів до професійної діяльності : методичні рекомендації. 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734634>

Розвиток психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи : аналітичні матеріали/ Ігнатів О. М., Помиткін Е. О., Рибалка В. В., Павлик Н. В., Становських З. Л., Іванова О. В., Радзімовська О. В., Заєць І. В., Шевенко А. М., Татаурова-Осика Г. П. ; за ред. Н. В. Павлик. Київ, 2022. 278 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733432>

Тема 2.2. Попередження професійного вигорання та укріплення резилієнтності у педагогів

Поняття професійного вигорання. Аналіз особливостей психологічної профілактики професійного вигорання у педагогів. Профілактика та подолання професійного стресу та синдрому «професійного вигорання». Розгляд практичних кейсів професійного вигорання педагогів. Чинники, які впливають на спроможність протистояти зовнішнім викликам.

Фактори ризику емоційного та професійного вигорання. Вплив професійних стресів на особистісну деформацію. Етапи, чинники та характерні ознаки професійного вигорання. Вторинна травматизація: основні симптоми, ступені інтенсивності та шляхи подолання. Просвітницька робота, забезпечення профілактики синдрому професійного вигорання.

Концепція резилієнтності. Резилієнтність як здатність людини або соціальної системи вибудовувати повноцінне життя в складних умовах. Складові феномену резилієнтності. Посилення резилієнтності вчителів. Поняття «безпечний дорослий» як складова формули безпечного освітнього середовища.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

розуміння термінів «професійне вигорання», «резилієнтність», «емоційне вигорання», «професійний стрес» у контексті педагогічної діяльності;

закріплення знань про етапи, чинники та характерні ознаки професійного вигорання педагогів та шляхи його профілактики;

ознайомлення з поняттям вторинної травматизації: основними симптомами, ступенями інтенсивності та шляхами подолання;

отримання знань щодо навичок самовідновлення та резилієнтності педагога як складових формули безпечного освітнього середовища та концепції «безпечний дорослий»;

уміння:

уміти усвідомлювати ознаки професійного вигорання та формувати навички саморегуляції у педагога;

забезпечити якісний процес профілактики синдрому професійного вигорання у закладах освіти;

диспозиції (цінності, ставлення):

формувати свідоме відповідальне ставлення до власного ментального здоров'я;

транслявати принципи відповідальної поведінки та самозарадності у взаємодії зі здобувачами освіти.

Список використаних і рекомендованих джерел

Безлюдний О., Комар О., Капелюшна Т., Колісніченко А. Організаційні стратегії розвитку резиліентності в умовах воєнного стану. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2024. № 2(30), С. 38–50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(30\).2024.314014](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(30).2024.314014)

Галузяк В., Бойко В. Формування резиліентності майбутніх учителів як предмет дослідження у зарубіжній психології. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2023. Вип. 75. С. 103-113. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-75-103-113>

Денишук І. П. Попередження емоційного вигорання та підвищення стресостійкості педагогів під час війни. *Імідж сучасного педагога*. 2023. №3(210). С. 89-95. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3\(210\)-89-95](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-3(210)-89-95)

Емоційне вигорання педагогів. Методичні рекомендації. / Укладачі : творча група практичних психологів : Коняхіна А. В., Гаврик І. Л, Гриценко Н. В., Гутенко Д. М., Коропченко Н. М., Обравит О. М., Полякова В. С., Сухомлин Л. Г., Усик Ю. С., Чорний О. І. Суми : методичний кабінет відділу освіти Сумської районної державної адміністрації, 2016. 60 с. URL: <https://surl.li/gshbwl>

Коkun О. М. Життестійкість і резиліентність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744751>

Пахомов І. В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти : навчальний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 114 с. URL: <https://surl.li/urjblq>

Психологічна резиліентність особистості в умовах війни: колективна монографія / авт. кол. : Ю. Ю. Чистовська та ін. ; за заг. ред.Ю. Ю. Чистовської, О. В. Куліш. Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2024. 168 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/6347>

Розвиток психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи : аналітичні матеріали/ Ігнатович О. М., Помиткін Е. О., Рибалка В. В., Павлик Н. В., Становських З. Л., Іванова О. В., Радзімовська О. В., Заєць І. В., Шевенко А. М., Татаурова-Осика Г. П. ; за ред. Н. В. Павлик. Київ, 2022. 278 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733432>

Шпак М. М. Стресостійкість особистості в дискурсі сучасних психологічних досліджень. *Габітус*. 2022. Вип. 39. С. 199-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2022_39_38.

Тема 2.3. Супервізія та інтервізія як інструменти професійної підтримки та розвитку педагога

Теоретичні засади інтервізії та групової супервізії. Поняття, суть і цінність інтервізійної підтримки, групової супервізії. Відмінності індивідуальної

та групової супервізії. Функції, завдання та роль супервізора. Принципи й ціннісні орієнтири супервізійної діяльності. Етичні засади професійної взаємодії

Організація групової супервізійної сесії. Механізми реалізації інтервізійної підтримки. Формування групи супервізантів (вимоги до групи, динаміка). Структура супервізійної зустрічі. Правила побудови інтервізійних сесій. Часове планування, формат, технічне забезпечення. Роль фасилітатора/модератора.

Методи й техніки для роботи в групі. Активні методи (рольові ігри, моделювання, драматизація). Техніки колективної рефлексії. Методика роботи з кейсами, парами, мікрогрупами. Структурний аналіз кейсів.

Супровід процесу супервізії. Моніторинг розвитку групи, модерація конфліктів. Моделювання важких випадків, критичні ситуації. Фіксація результатів, зворотний зв'язок. Продовження супервізійної роботи за межами зустрічей (самостійна рефлексія, спільна практика)

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати визначення інтервізії та супервізії, їхні теоретичні засади, цінність і роль у професійній діяльності педагога;

усвідомлювати функції, завдання супервізора, а також принципи та ціннісні орієнтири супервізійної діяльності та етичні норми взаємодії в супервізії/інтервізії;

знати етапи та елементи організації групової супервізійної/інтервізійної сесії: формування групи, динаміка, структура зустрічі, правила, формат, часові межі, технічне забезпечення;

уміння:

планувати та моделювати групову супервізійну або інтервізійну сесію з дотриманням структури, правил і етичних засад;

формувати супервізійну/інтервізійну групу з урахуванням вимог до її учасників і керувати її динамікою;

фасилітувати групову дискусію, модерацію важких випадків, працювати із конфліктами в групі супервізантів;

диспозиції (цінності, ставлення):

сформувати ставлення, яке враховує повагу до етичних засад: конфіденційності, взаємної довіри, неупередженості, відкритості до зворотного зв'язку;

усвідомлювати необхідності саморефлексії і неперервного розвитку;

бути відкритим до використання інноваційних методів супервізійної роботи (онлайн/офлайн, робота з кейсами, інтерактивні методи).

Список використаних і рекомендованих джерел

Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі: навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с. URL: <https://surl.li/kuuatm>

Іванюк І. В. Супервізія та інтервізія в школі: дієві засоби від професійного вигорання вчителів. *Сучасна школа України*, 2018. № 10. С. 40-44. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713188> (дата звернення: 01.10.2025)

Інтервізія для психологів: простий та корисний посібник / Упоряд. О. Павлишина, Т. Руденко. Київ, 2019. 28 с. URL:

<https://www.vvybir.org.ua/products/posibnyk-interviziya-dlya-psyhologiv/> (дата звернення: 02.10.2025)

Карамушка Л. М., Креденцер О. В., Терещенко К. В., Лагодзінська В. І., Івкін В. М., Клименко Н. Г., Ковальчук О. С. Технології забезпечення психічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах війни та післявоєнного відновлення : монографія. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 288 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741857/> (дата звернення: 28.09.2025)

Мороз Р. А. Профілактика виникнення емоційного вигорання та вторинної травматизації у спеціалістів, що працюють з психотравмою. *Психологія травмуючих ситуацій* : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 298 с. С. 122-132.

Мороз Р. А. Супервізійні та балінтовські групи як засіб емоційного відреагування педагогічних працівників в період пандемії COVID-19. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології* : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25-26 червня 2021 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. 96 с. С. 28–31.

Організація і проведення групової супервізії у сфері загальної середньої освіти (за програмою підвищення кваліфікації тренерів-супервізорів у сфері загальної середньої освіти) : путівник для тренерів / укладачі О. Боярчук, І. Горбенко, Л. Микитюк, О. Федоренко. Київ, 2025, 84 с. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/uied-15.09.2025.pdf> (дата звернення: 02.10.2025)

Програма тематичного спецкурсу з методики інтервізійної підтримки практичних психологів, які здійснюють постковідну соціально-психологічну реабілітацію учасників освітнього процесу / за наук. ред. В. Г. Панка; авт. кол. : В. Г. Панок (керівник), Р. А. Мороз, Т. Д. Каменчук, І. І. Ткачук, Д. Д. Романовська, В. В. Предко, Г. В. Якимчук; НАПН України, Укр. наук.- метод. центр практ. психол. і соц. роботи. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 53 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743114> (дата звернення: 01.10.2025)

Романовська Д. Д. Організація роботи інтервізійних груп практичних психологів і соціальних педагогів. [Електронний ресурс]. URL: http://svoipro.edu.ua/files/Nauk_semin.doc (дата звернення: 01.10.2025)

Тема 2.4. Надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах стресу та кризових ситуацій

Поняття про першу психологічну допомогу (далі – ППД). Історичний контекст надання ППД. Мета, завдання та принципи надання ППД. ППД в системі психосоціальної підтримки у надзвичайних або кризових ситуаціях.

Етапи та структура надання ППД. Основи психологічної комунікації та етичні правила при ППД.

Авторські протоколи надання ППД (Н. Агазаде, Дж. С. Еверлі, Б. Рафаель, О. Гершанов, Покрокове керівництво для членів загону швидкого реагування Товариства Червоного Хреста України, М. Фархі, Протокол ЯАЛОМ).

Розлади психічних процесів та ознаки, за якими визначають необхідність надання ППД. Протоколи надання ППД під час переживання негативних психічних реакцій та станів (ступор, панічні атаки, агресія, плач, істерика, апатія тощо).

Особливості надання ППД дітям: категорії дітей, які потребують ППД, встановлення першого контакту з дитиною. Організація роботи з надання ППД у закладі освіти.

Профілактика емоційного та професійного вигорання у фахівців, які надають першу психологічну допомогу.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати сутність, етапи, ключові терміни ППД;

розуміти вимоги до надання ППД;

знати протоколи надання ППД відповідно до психічних реакцій та станів;

уміння:

надавати підтримку в кризових ситуаціях;

визначати пріоритетність у наданні ППД різним категоріям постраждалих;

здійснювати особистісну саморегуляцію психоемоційних станів;

диспозиції (цінності, ставлення):

морально-етичні: повага до інших людей, турбота, емпатія;

цінність життя і здоров'я.

Список використаних і рекомендованих джерел

Довгань Н. О., Поліщук С. А. Надання першої психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях : методичні рекомендації / за ред. В. М. Духневича ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 145 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/994a68cf-3dcb-491e-9915-5f6c5f103761/content> (дата звернення: 01.10.2025)

Кадам Л. Перша психологічна допомога. Посібник для членів загону швидкого реагування Товариства Червоного Хреста України. Київ : Товариство Червоного Хреста України, 2017. 42 с. URL: <https://surli.li/kvllhdb> (дата звернення: 30.09.2025)

Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту. / під загальною редакцією Іванової О. Л., упорядники : д. мед. н. Пінчук І. Я., д.мед.н. проф. Хаустова О. О., к.психолог.н. Степанова Н. М., Чайка А. В., Пінчук А. О. URL: <https://surli.cc/twzzxp> (дата звернення: 29.09.2025)

Навчальний посібник для спеціалістів, які працюють з дітьми, щодо надання першої психологічної допомоги. / Save the Children. URL: https://wcu-network.org.ua/public/upload/files/1412247059_PFA_ukr2_050914pdf.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

Онiщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Х. : Право, 2014. 584 с.

Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях: навч.-практич. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.А. Моргунов ; О. І.

Федоренко та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 84 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15235>

Перша психологічна допомога : онлайн-видання. Львів, 2015. 184 с. URL: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/persha_psychologichna_dopomoga_2015_online.pdf (дата звернення: 30.09.2025).

Перша психологічна допомога : посібник для працівників на місцях. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 64 с. URL: <https://surl.li/oukyez>

Перша психологічна допомога : посіб. для тренера / уклад. : Чернобровкіна В. А., Гірник А. М. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 96 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12075>

Перша психологічна допомога : сила бути поруч. МН4U : вебсайт. URL: <https://www.mh4u.in.ua/hochu-dopomogty-blyzkym/persha-psychologichna-dopomoga-syla-but-y-poruch/> (дата звернення: 29.09.2025).

Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. / І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін. ; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Х. : НА НГУ, 2016. 571 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4007>

Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» : лист Міністерства освіти і науки України від 04.04.2022 № 1/3872-22. URL: <https://surl.cc/dfkpeg> (дата звернення: 30.09.2025).

Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л. А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с. URL: <https://surl.li/buoipj>

Теорія та практика психологічної допомоги: навч. посіб. / В. І. Пасічник, І. І. Ліпатов, Л. Ф. Шестопалова, І. І. Приходько та ін. Х. : Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с. URL: <https://surl.li/qkzcabh>

Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с.

Brymer, M., Elmore Borbon, D., Frymier, S., Ramirez, V., Flores, L., Mulder, L., Ghosh-Ippen, C., & Gurwitch, R. Перша психологічна допомога для дітей та сімей-переселенців. Лос-Анджелес, Каліфорнія, і Дарем, Північна Кароліна : Національний центр дитячого травматичного стресу, 2021. URL: <https://www.ncatsn.org/sites/default/files/resources/special-resource/pfa-displacedchildren-ukr.pdf> (дата звернення: 29.09.2025).

Модуль 3. Психологічний супровід учнів 7-9 класів в умовах сучасних викликів

Тема 3.1. Індивідуально-психологічні та вікові особливості учнів 7-9 класів. Методи підвищення навчальної мотивації

Вікові особливості підлітків 12-15 років. Психофізіологічні зміни: гормональна перебудова, нестабільність емоційної сфери, сенситивність до оцінки. Когнітивний розвиток: перехід до формального операційного мислення (за Ж. Піаже), розвиток рефлексивності, критичного мислення. Соціальна динаміка: зростання значущості однолітків, формування автономії, конфлікти з авторитетами, пошук ідентичності (за Е. Еріксоном).

Психологічні аспекти навчальної мотивації. Теоретичні моделі мотивації: теорія очікування Врума, мотивація досягнення (Дж. Аткинсон), самодетермінація (Е. Десі та Р. Раян); мотиваційна концепція Ковальова. Види мотивації: внутрішня, зовнішня, інструментальна, соціальна, пізнавальна. Фактори демотивації: когнітивне перевантаження, емоційне вигорання, відсутність суб'єктності в навчанні.

Методи підвищення мотивації. Психологічні інтервенції: мотиваційні бесіди, коучингові техніки, рефлексивні практики. Робота з педагогами: навчання технікам позитивного підкріплення, створення безпечного освітнього середовища, розвиток емпатійної комунікації. Групові методи: тренінги, фасилітаційні сесії, кейс-аналізи, рольові ігри. Використання цифрових інструментів: мотиваційні платформи, гейміфікація, візуальні шаблони для постановки цілей.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати та розуміти психофізіологічні особливості підліткового віку: гормональні зміни, емоційна нестабільність, потреба в автономії;

знати та розуміти психологічні особливості мотивації підлітків до навчання;

уміння:

уміти аналізувати вікові особливості учнів 7-9 класів у контексті навчальної діяльності;

уміти застосовувати мотиваційні техніки, що враховують емоційний стан, самооцінку, рівень саморегуляції учнів;

диспозиції (цінності, ставлення):

виявляти готовність розробляти та впроваджувати психологічні інтервенції для підтримки мотивації підлітків до навчання.

Список використаних і рекомендованих джерел

Гнатюк О. В. Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної школи. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства*: науково-практична конференція. Харків, 2020. С. 88-93. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722411/1/Текст.pdf> (дата звернення 02.10.2025)

Головіна О. Підлітки – як батькам пережити цей період. *Нова Українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/2021/10/24/pidlitky-yak-batkam-perezhyty-tsej-period> (дата звернення: 02.10.2025).

Завірюха В.В. Психологічні особливості розвитку мотивації досягнень у підлітковому віці. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. Том. V : Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип.18. С. 72-82. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720189>

Занюк С. С. Мотиваційний тренінг. Формування мотивації навчальної діяльності у студентів та старшокласників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 8. С. 31-42.

Захарчук Т. П., Строкач Л. М. Психологічні особливості мотивації учбової діяльності сучасних старшокласників. *Науковий часопис НПУ імені М. П.*

Драгоманова: Психологічні науки, 2012. № 39. С. 103-109. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/26052>

Климчук В., Горбунова В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 321 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0043925.pdf>

Концепція Нової української школи. *Нова Українська школа*. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/nova-ukrayinska-shkola.html> (дата звернення: 02.10.2025).

Навчальна мотивація учнів : психолого-дидактичний аспект. *Освіта.ua*. : вебсайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/2651/> (дата звернення: 02.10.2025).

Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29700/1/V_Polishchuk_WPP_IL.pdf

Психологічні труднощі, мотивація та відновлення. Як викладати в умовах війни. *Vector* : вебсайт. URL: <https://vctr.media/ua/yakvikladati-v-umovah-vijni-139460/> (дата звернення: 02.10.2025).

Раєвська Я. М. Особливості емоційної сфери підлітків з дистантних сімей: монографія. Кам'янець-Подільський: МЕДОБОРИ-2006. 178 с.

Сватенкова Т. І. Мотиваційний потенціал підлітка у період дистанційного навчання. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. № 36 (2), С. 100–107. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.3613> (дата звернення 02.10.2025)

Токарева Н. М. Лабіринти дорослішання : психічний розвиток особистості підлітково-юнацького віку : монографія. Кривий Ріг : ТОВ «НВП "Інтерсервіс"», 2021. 216 с. URL: <https://surl.li/gyuuuv>

Токарева Н. М., Шамне А. В., Макаренко Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг, 2014. 312 с. URL: <https://surl.li/vtlhpi>

Як мотивувати дітей до навчання: поради батькам підлітків, що навчаються онлайн. *Jammschool* : вебсайт URL: <https://jammschool.com.ua/blog/educational-motivation> (дата звернення: 02.10.2025).

Тема 3.2. Формування в учнів 7-9 класів компетентностей для побудови освітньо-професійної траєкторії

Основні етапи побудови освітньо-професійної траєкторії: самопізнання, дослідження світу професій, вибір, планування, реалізація, постійна адаптація.

Завдання психолого-педагогічного супроводу процесу побудови освітньо-професійної траєкторії учнями 7-9 класів: активізація пізнавально-пошукової профорієнтаційної діяльності учнів; допомога учням в оволодінні способами самооцінювання власних індивідуально-психологічних особливостей, здібностей, інтересів, можливостей; розвиток навичок цілепокладання, планування освітньо-професійного шляху; підвищення умінь прийняття усвідомлених рішень; забезпечення підтримки і організація рефлексії

профорієнтаційної діяльності; допомога учням у профільному і професійному виборі; формування мотивації та навичок навчання впродовж життя.

Психологічні і педагогічні методи і технології допомоги учням у профільному і кар'єрному самовизначенні

Методична та консультативна допомога педагогам щодо використання профорієнтаційних інструментів, інтерактивних практик і технологій підтримки, які сприяють розвитку в учнів компетентностей для побудови освітньо-професійної траєкторії.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати основні етапи побудови учнями освітньо-професійної траєкторії;

розуміти завдання, принципи та інструменти психолого-педагогічного супроводу процесу створення учнем власної освітньо-професійної траєкторії;

знати форми і методи психологічного супроводу педагогів у контексті формування в учнів компетентностей необхідних для побудови освітньо-професійної траєкторії;

уміння:

застосовувати психологічні та педагогічні методи і технології для допомоги учням у профільному і кар'єрному самовизначенні;

здійснювати психологічний супровід і консультування педагогів з метою підвищення їхньої здатності ефективно підтримувати учнів у формуванні індивідуальних освітньо-професійних траєкторій;

диспозиції (цінності, ставлення):

усвідомлювати важливість формування в учнів активної, суб'єктної позиції щодо планування власного життєвого та освітнього шляху;

бути орієнтованим на співпрацю з педагогічними працівниками, батьками та соціальними партнерами з метою забезпечення комплексного супроводу учнів у процесі їхнього самовизначення.

Список використаних і рекомендованих джерел

Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF>

Концепція Нової української школи. МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/nova-ukrainska-shkola>

Людина і світ професій : навч.-метод. посіб. для 8–9-х класів / О. В. Мельник, О. Л. Морін, Л. А. Гудан, С. М. Дятленко, І. І. Ткачук, З. В. Охріменко, О. М. Пархоменко, Л. І. Гриценко ; за ред. О. Л. Мельника. Івано-Франківськ : НАІР, 2015. 160 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9907/1/LSP_posibnuk.pdf

Методичний комплект «Бесіди про кар'єру». URL: <https://careerhub.in.ua/vibir-profesii/career-lessons/>

Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://surl.li/itbhiie>

Охріменко З. В., Морін О. Л., Сіпій В. В., Ткачук І. І., Шевенко А. М. Зміст, форми й методи формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти : методичний посібник / за ред. З. В. Охріменко. Івано-Франківськ : НАІР, 2025. 76 с. URL: <https://surl.li/qxikdj>

Панок В. Г., Рудь Г. В. Психологія життєвого шляху особистості. К.: Ніка-Центр, 2006. 280 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724267>

Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів : метод. рек. [Електронні дані] / авт. кол. за наук. ред. І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 115 с. URL: <https://surl.li/nadipv>

Професійна орієнтація у Новій українській школі. URL: <https://surl.li/bqniik>

Теоретико-методологічні засади формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи : монографія / З. В. Охріменко, О. Л. Морін, В. В. Сіпій, І. І. Ткачук, А. М. Шевенко ; за ред. З. В. Охріменко. Івано-Франківськ : НАІР, 2025. 108 с. URL: <https://surl.li/nksolf>

Тема 3.3. Комплексна психопрофілактична робота з підлітками: запобігання булінгу, кібербулінгу, насильству в онлайн- та офлайн-просторі, медіаграмотність і цифрова безпека

Психологічні аспекти булінгу та кібербулінгу. Визначення, типи та ознаки булінгу й кібербулінгу. Психологічні механізми агресії, жертви та спостерігача. Вікові особливості проявів насильства у підлітків. Роль емоційного інтелекту у запобіганні конфліктам.

Профілактика насильства в освітньому середовищі. Створення безпечного простору в школі: принципи, моделі, практики. Робота з класом: формування культури взаємоповаги. Взаємодія з учителями: як підтримати педагогів у реагуванні на випадки насильства. Алгоритми дій у випадках виявлення булінгу.

Цифрова безпека та медіаграмотність. Основи цифрової гігієни для підлітків. Ризики онлайн-простору: тролінг, секстинг, фішинг, онлайн-грумінг, вербування. Навчання критичному мисленню щодо медіаконтенту. Розробка профілактичних занять з медіаграмотності для учнів.

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Робота з постраждалими дітьми: техніки стабілізації та відновлення. Психологічна допомога агресорам: корекційні програми. Підтримка батьків: просвітницька діяльність, консультації. Співпраця з адміністрацією школи та соціальними службами.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

розуміти психологічні механізми булінгу, кібербулінгу та інших форм насильства серед підлітків;

знати нормативно-правову базу щодо протидії насильству в освітньому середовищі;

усвідомлювати роль медіаграмотності та цифрової безпеки у формуванні безпечного онлайн-простору для учнів;

знати методи психопрофілактики, кризової інтервенції та підтримки учасників освітнього процесу;

розуміти вікові особливостей учнів 7-9 класів у контексті соціальних ризиків;

уміння:

виявляти ознаки булінгу та кібербулінгу;

розробляти та реалізовувати профілактичні програми для учнів і педагогів;

консультувати вчителів щодо реагування на випадки насильства та підтримки постраждалих;

проводити тренінги з медіаграмотності та цифрової безпеки для підлітків; *диспозиції (цінності, ставлення):*

визнавати важливість безпечного освітнього середовища як умови психічного здоров'я учнів. Бути готовими до превентивної роботи та міждисциплінарної взаємодії;

бути готовими до етичної та емпатійної підтримки дітей, які постраждали від насильства;

відповідально ставитись до цифрової безпеки та захисту персональних даних учнів;

виявляти толерантність, повагу до прав людини, активну позицію щодо протидії дискримінації та агресії.

Список використаних і рекомендованих джерел

Адажій О. Цькування у школі. Наслідки знущання і для жертви, і для агресора. *Главком* : онлайн-медіа. URL: <https://glavcom.ua/country/society/ckuvannya-u-shkoli-naslidkiznushchannya-i-dlya-zhertvi-i-dlya-agresora-464608.html> (дата звернення: 02.10.2025).

Василенко О. В. Профілактика та подолання насильства в освітньому закладі : методичні рекомендації. Львів : Магнолія, 2019. 150 с.

Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе : електронний курс. К : ГО «Ла Страда-Україна». 2019. URL: <https://surl.li/aqgjoq> (дата звернення: 02.10.2025).

Гуревич Р. С. Психологічна безпека освітнього середовища : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 192 с.

Данильчук Л. О. Ризики та небезпеки мережі Інтернет: до проблеми інформаційної захищеності дітей. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 68–71. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/544/502> (дата звернення: 02.10.2025).

Джеймісон Д. Як зупинити булінг : практичний посібник для батьків і вчителів / пер. з англ. О. М. Петренка. Харків : Фабула, 2020. 272 с.

Дуткевич Т. В. Практична психологія в системі освіти : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 488 с.

Кібербулінг: як розпізнати та діяти. *Кібер Брама*: вебсайт. URL: <https://stopfraud.gov.ua/cybersecurity-in-education/kiberbuling-i211> (дата звернення: 02.10.2025).

Конвенція про права дитини. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 02.10.2025).

Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір» : навчально-методичний

посіб. Київ : НаУКМА, ГЛІФ Медіа, 2017. 208 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/3fd8a67a-513c-410a-9ad2-0f0331b8a2e2>

Найдьонова Л. А. Кібербулінг або агресія в інтернеті : способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. Київ, 2014. 80 с. URL: <https://surl.it/wbvbfu> (дата звернення: 02.10.2025).

Насильство в медіа. *Вікіпедія* : інтернет-енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Насильство_в_медіа (дата звернення: 02.10.2025).

Небезпечні квести для дітей : профілактика залучення. Методичні рекомендації. К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 76 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707659>

Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект : навч.-метод. посіб. / В. Л. Андрєєнкова, Т. В. Войцях, О. В. Дацко та ін. ; НАПН України, Укр. наук.- метод. центр практ. психології і соц. роботи, Громад. орг. «Ла Страда – Україна». Київ : ФОП Стеценко В. В., 2016. 192 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705010>

Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25.05.2020 року № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#n9> (дата звернення: 02.10.2025).

Харченко І. О. Безпека спілкування у віртуальному середовищі. *На Урок* : вебсайт. URL: <https://naurok.com.ua/bezpeka-spilkuvannya-u-virtualnomu-seredovischi-453716.html> (дата звернення: 02.10.2025).

Як захиститися від кібербулінгу. *UNICEF Україна* : вебсайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/protection-from-cyberbullying> (дата звернення: 02.10.2025).

Тема 3.4. Психолого-педагогічна підтримка учнів та їхніх родин, постраждалих від наслідків війни: сучасні підходи, виклики та практики супроводу

Загальні тенденції в освіті. Педагогічні виклики пов'язані з COVID та війною. Педагогічна підтримка учнів та батьків з внутрішньо переміщених родин в закладі освіти. Підтримка дітей та родин, які зазнали втрат рідних через війну. Психолого-педагогічна робота з учнями, які постраждали внаслідок ракетних обстрілів.

Елементи Тренінгу Навичок Психологічного Відновлення як складові педагогічного супроводу окремих груп учасників освітнього процесу. Салютогенна парадигма у роботі з учнями.

Налагодження конструктивної взаємодії з батьками. Партнерство у підтримці дітей. Укріплення резиліентності та стресостійкості родин ВПО та тих, хто повернувся з-за кордону.

Очікувані результати:

знання й розуміння:

знати основні психологічні наслідки війни для дітей різного віку та їхніх родин;

знати сучасні моделі психосоціальної підтримки дітей і родин у кризових ситуаціях;

усвідомлювати роль освітнього середовища як ресурсу стабілізації та відновлення;

розуміти специфіку роботи з родинами ВПО, родинами військовослужбовців, постраждалими від втрат, насилля тощо;

знати етичні принципи супроводу дітей у кризі та під час травматичних подій;

уміння:

розробляти та реалізовувати індивідуальні або групові плани підтримки для дітей і родин;

налагоджувати конструктивну взаємодію з батьками та опікунами щодо психоемоційного стану дитини;

здійснювати психоедукацію для родин щодо впливу стресу, емоційної регуляції та підтримки дитини;

диспозиції (цінності, ставлення):

усвідомлювати цінність життя, безпеки, гідності кожної дитини, постраждалої від війни;

демонструвати емпатію, чутливість, толерантність у роботі з травмованими дітьми та родинами;

формувати етично обґрунтоване ставлення до психологічної допомоги в умовах війни.

Список використаних і рекомендованих джерел

Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді : монографія / НАПН України; за заг. ред. В. Г. Кременя; В. Г. Панок, С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський, Л. І. Прохоренко, Н. В. Чепелева, Т. І. Куліш, С. Л. Чуніхіна, І. Г. Губеладзе, І. І. Ткачук, Н. А. Ярмола. [Електронне видання]. Київ, 2024. 188 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743861>

Методичні рекомендації щодо соціалізації та інтеграції дітей ВПО у громадах: лист МОН України №1/13007-24 від 22.07.2024. URL: https://drive.google.com/file/d/1lrnsW0W4mS3Ns4q3w_S5AjzszfvZSKDS/view (дата звернення: 01.10.2025)

Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану : довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купреєва, В. І. Полякова, О. А. Столярчук, Л. Г. Царенко, О. Ю. Чекстєре ; за ред. Н. В. Пророк. Київ, 2022. 155 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733084> (дата звернення: 02.10.2025)

Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко ; за ред. З. Г. Кісарчук. К. : ТОВ «Видавництво “Логос”». 2015. 207 с. URL: <https://surl.li/hezjmv>

Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події. Навчально-методичний посібник / Автори-упоряд. : Н. Вааранен-Валконен, Н. Заварова ; за заг. ред. О. Калашник. К., 2022. 104 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0054602.pdf>

Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с. URL: <https://surl.li/tmjpkj>

Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / авт. кол: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов, І. І. Ткачук; за наук. ред. Н. В. Лунченко, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 111 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738709>

Sills for psychological recovery. Field Operations Guide. National Center of PTSD. 170 p. URL: https://www.ncatsn.org/sites/default/files/resources/special-resource/spr_complete_english.pdf (дата звернення: 30.09.2025)

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Антоненко Олена Михайлівна	директор навчально-методичного центру психологічної служби у системі освіти Чернігівської області Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського
Байдик Віта Володимирівна	старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Луганського обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Горленко Валентина Миколаївна	науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України
Лунченко Надія Вікторівна	завідувач лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, кандидат психологічних наук
Луценко Юрій Анатолійович	науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України
Марухина Ірина Володимирівна	завідувач навчально-методичного центру психологічної служби Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Панок Віталій Григорович	в.о. академіка-секретаря відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, доктор психологічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України
Ткачук Ірина Іванівна	учений секретар Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, кандидат педагогічних наук
Хомин Оксана Євгеніївна	методист Івано-Франківського обласного центру практичної психології і соціальної роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

**Генеральний директор
директорату дошкільної та
інклюзивної освіти**

Алевтина ЛОТОЦЬКА